

tározó erővel rendelkező egyéb szervezeti reformok elakadtak – azaz a „műtőben” a helyzet változatlan. Mint tudjuk, a valódi rendőrségi reform papíron létezik – ott azonban több változatban is. Az ügyészégi és bírósági szervezeti reform sajnálatosan kevésbé érintette a polgárok jogérvényesítési lehetőségeinek erősödését, az eljárások tartamának csökkentését, a szervezetek és a döntéshozatali folyamatok átláthatóságának biztosítását. Mit is mondtak a svéd kollégák a büntetés-kiszabási reformokról?

Bizonyos szempontból azonban nem meglepő, hogy két évtized sem volt elegendő a száz százalékos reformeredményesség eléréséhez. A rendszerváltás környékén lezajlott jogalkotási reform valódi változásokat indított el. Bár az azóta lezajlott szervezeti reformlépések és a szatellit szervezetek átalakításánál elért sikerek nem az alapvető kérdéseket érintették, de meg kellett lépni őket ahhoz, hogy elkezdhessünk vitatkozni a büntető igazságszolgáltatási reformok lényegi elemein. Beszélnünk kell tehát arról, hogy a bírósági rendszer átalakítása miért nem talált mindenkinél kedvező fogadtatásra? Miért nem számoltunk a reformokkal szembeni szakmai és jogalkalmazói ellenállással és az ellenállás okaival? Miért nem figyeltünk eléggé arra, hogy nem egy-két vagy néhány dolgot kell átalakítani, hanem az átkapcsolódások és összefüggések miatt az igazság-

szolgáltatás egész rendszerét kell új pályára állítani? Beszélnünk kell arról, hogy a siker elmaradását mennyiben eredményezte a közvélemény támogatásának hiánya. A liberális büntetőjogi reform sem élvezett túl nagy lakossági támogatást a rendszerváltás kezdetén. Ez majdnem húsz év elteltével, ma sincs másként.

Tudnunk kell azonban azt is, hogy a büntető igazságszolgáltatási reformokhoz nem (négy) évek kellenek, hanem évtizedek – már akkor, ha valóban elkezdődnek. A kivándorlás példája jó párhuzamot kínál. Egy család egy másik országba vándorol ki. Nyilvánvaló, hogy a szülők nemzedéke nehezen találja meg a helyét az új feltételek között, hiszen nem ismerik sem a nyelvet, sem a kultúrát. A következő nemzedék már beszél a nyelvet, ismerős számára a kultúra, és valamennyit a hagyományokból is tud már. Igazából azonban csak a harmadik nemzedék tagjai érezhetik magukat otthon az új körülmények között, hisz tökéletesen beszélnek az új nyelvet, ismerik az ország történelmét, és már saját családi hagyományaik is kialakultak az új helyen.

A bűnügyi reform szervesen hozzátartozik a jó kormányzáshoz. Hajlamosak vagyunk ugyanis elfeledkezni arról, hogy a büntetőpolitikának alapvető célja a bűnözés csökkentése, és nem csupán az adott elkövetők megbüntetése.

Jegyzetek

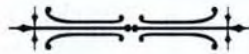
¹ Morris, N.: *Crime, the Media, and our Public Discourse: Perspectives on Crime and Justice (1996–1997 Lecture Series)*, Volume I. 117.

² Hörnqvist M.: *Repression and Empowerment in Post-liberal Societies*. In: *Crime and Crime Control in an Integrating Europe: Nordiska Samarbetsradet för Kriminologi (NSfK)'s 45th Research*

Seminar (Helsinki, 2003, 105–110. p.)

³ Grier A.–Thomas T.: *The Employment of Ex-offenders and the UK's New Criminal Record Bureau* (European Journal on Criminal Policy and Research, 2001. 9., 459–469. p.)

⁴ *Áldozatok és vélemények*. I–II. köt. Szerk: Irk F. (Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2004)

Veress Szilvia

Börtönpolitika a rendszerváltás után: fiatalkorúak a büntetés-végrehajtásban

Lóránd Gergely, Lőrincz József,
Till Vera és Vig Dávid
kerekasztal-beszélgetése

beszélgetést Vig Dávid doktorandusz hallgató vezette, a résztvevők pedig Lőrincz József egyetemi docens, valamint Lóránd Gergely és Till Vera, a karon működő pártfogói csoport korábbi tagjai voltak. Vig Dávid azzal vezette be a beszélgetést, hogy pontosan az történt e panelrészlettel, mint ami a büntetés-végrehajtással általában történni szokott, azaz egyrészt a sor végére került az összes kérdéskörhöz képest, másrészt pedig a véges források az előtte álló feladatoknál már elfogytak. Utalt itt arra, hogy a megmaradt szűkös időben meg kellett volna nézni a Mész András rendezte *Bebukottak* című dokumentumfilmet (1985), és a látottak tükrében lefolytatni egy kérdésekkel és észrevételekkel tűzdelt beszélgetést. Hogy azért mindenre jusson egy kis idő, a filmből csak részleteket vetítettek a szervezők.

I. Az elhelyezés kérdései

Lőrincz József egyetemi docens korábban a büntetés-végrehajtásban, pontosabban Tökölön dolgozott fiatalkorú bűnelkövetők között. Így első kézből kaphat-

tunk tájékoztatást a büntetés-végrehajtást körüllegő misztikumról, illetve arról, hogy mekkora felelősség és milyen elhivatottság szükséges ahhoz, hogy valaki fiatalokkal foglalkozzék. A büntetés-végrehajtás célja a megelőzés, ezzel összefüggésben pedig a visszavezetés a társadalomba. A fiatalok visszavezetéséhez jól fölépített intézményrendszerre, magasan képzett és elhivatott szakemberekre van szükség.

A fiatalok zárt intézeti nevelésének két útját ismerjük: a nevelőintézeteket és a büntetés-végrehajtási intézeteket. Az utóbbiból összesen négyet találunk Magyarországon; Tökölön és Szirmabesenyőn igazán rossz a helyzet, Kecskeméten és Pécsen viszont némileg jobbnak mondható. Ennek fő oka az elhelyezés módjában keresendő: az utóbbi két intézetben két-háromfős zárakokat találunk. Ez lenne kívánatos minden intézetben, hiszen így könnyebben ellenőrizhető a belső helyzet, és megelőzhető a lámpaoltás utáni „lematekolások”, beavatási szertartások. Tökölön egy fiút, valószínűleg egy félresikerült beavatási szertartás közben, fölakasztottak. Ezen eset hívta föl a szakemberek figyelmét arra, hogy a kialakult rendszerhez lassan száz éve nem nyúltak hozzá. A büntetés-végrehajtás amúgy is egy elhanyagolt terület, de a fiatalok büntetés-végrehajtása még ezen belül is kevesebb figyelmet szokott kapni.

II. A foglalkoztatás

Az elhelyezésen kívül még két fontos nehézség van: a foglalkoztatás és a szakemberkérdés. Ha a Szőlő utcai javítóintézetet vesszük alapul, ott a fiataloknak nincs egy szabad percük sem, életük minden pillanatát kisámfázzák a rájuk osztott föladatak. Tökölön az ébren töltött tizenkét órából jó, ha négyet tudnak betáblázni. Régen voltak itt is tanműhelyek, ahol napközben a fiatalok dolgozhattak, mára ezek megszűntek, más helyiségekké alakították át őket. Így viszont a szabadidejükkel maguk rendelkeznek, ezzel lehetőséget adva viszályok és nézeteltérések kialakulására, kakaskodásokra és rangsorképzésre.

III. A szakemberképzés

A harmadik fő kérdés, illetve nehézség a büntetés-végrehajtásban foglalkoztatott szakemberek képzése. A társadalomba való visszavezetésre ugyanis megfelelő módszerrel van csak esély, ehhez azonban magasan képzett szakemberekre van szükség, vagyis – Lőrincz József szavaival – „örültekre”, akik hajlandók az életüket is e célnak áldozni. Ilyen személlyel viszont meglehetősen ritkán találkozhatunk. Szükség lenne neveléstudományi, társadalomtudományi és lélektani

ismeretek átadására a képzés során, illetve arra, hogy a dolgozók egyszerre tudjanak bánni akár nagyszámú fiatalokkal is. A nyitottság, felelősség, normalizáció alapelvei a felnőtteknél sem működőképesek, a fiataloknál pedig még kevésbé. Fiatalon még sokkal erősebb a kortársi vonzás, ami sokszor vezet vetélkedéshez. Ezeket csak kis létszámú zárakban való elhelyezéssel lehet megoldani, valamint azzal, ha nem adnak esélyt a rangsorképzéssel együtt járó kakaskodások, „lematekolások” kialakulására, vagyis folyamatosan foglalkoztatják őket. A pártfogói csoport volt tagjai, Lőrincz Gergely és Till Vera még egy dologra hívta föl a hallgatók figyelmét: az utógondozás fontosságára. Ebből kiemelték a kortárs utógondozást, hiszen maguk is így ismerkedtek meg a büntetés-végrehajtási intézetek világával. Minden fiatal vonzanak kortársai, még inkább, ha máshonnan, más körülmények közül származnak. E természetes érdeklődésre épít a pártfogói csoport, és ebben rejlik a működőképességének is a titka.

IV. Javaslatok

A hallgatóság hozzászólásai közül Hack Péter, a Büntető Eljárásjogi Tanszék egyetemi adjunktusának gondolatait emelhetjük ki. Szerinte fiatalok bűnelkövetők esetén nem csak a büntetés-végrehajtás területén találunk hiányosságokat. Olyan büntetőügyekben, ahol fiatalok az elkövető, a fiatalok bírójának kell ítélni. Arra, viszont, hogy ki szerezhet ilyen minősítést, semmilyen jogszabályban sem találunk támpontot. Gyakorlatilag a bíróságokon majdnem minden bíró rendelkezik e címmel is. Fontos lenne tehát valamilyen előképzettséghez kötni azt, hogy ki foglalkozhasson fiatalokkal, mind a bíróságon, mind pedig a büntetés-végrehajtási intézetekben.

A panel Lőrincz József anekdotájával zárult: amikor ő Tökölön dolgozott, kétszáznegyven fiatalok bűnelkövetővel foglalkozott egyszerre. Kialakított egy harmincöt főből álló Közösségvezetők Tanácsát, és az első évben csak velük foglalkozott. A későbbiekben a többi elítéltek e Tanács, vagyis saját társaik előtt kellett elsősorban számot adnia tetteiről. Így sikerült elérnie, hogy egy-másfél évig egyáltalán nem volt fegyelmi vétség e nagy létszámú csoportban. De az elmúlt száz évben nem történt változás a fiatalok ügyében. Tökölön mindössze az utóbbi egy évben figyelhető meg javulás, kifestették a falakat, és az ajtók is visszakerültek a helyükre. Fölmerül a kérdés: honnét lehetne példát meríteni, milyen irányba kéne változtatni? Talán a legkézenfekvőbb válasz a fiatalok zárt intézeti nevelésének másik útja: a nevelőintézetek. Lőrincz József szerint e százhusz éves múltra visszatekintő intézménytípusból lehetne átvenni ötleteket és módszereket.

